

Foredrag i Oslo Militære Samfund
mandag 28. januar 2008
Ved
Generalmajor Robert Mood,
Generalinspektør for Hæren.

Foto: Stig Morten Karlsen, Oslo Militære Samfund

Status og utfordringer for Hæren – Hæren ved et veiskille

INNLEDNING

Vi skuer inn i et århundre som mest sannsynlig har større overraskelser å by på, enn det århundret vi akkurat har lagt bak oss. Positive og negative overraskelser verden ikke vil klare å håndtere uten handlekraftige internasjonale institusjoner, båret frem av regional samordning, fundamentert på stater med vilje og evne til både å bidra ute - og levere stabilitet og fasthet her hjemme.

De internasjonale mekanismene og institusjonene som ble etablert i det forrige århundret, for det forrige århundrets utfordringer, må grunnleggende fornyes *eller* avløses av mekanismer og institusjoner med global forankring, troverdighet og evne til å handle dersom verden skal gå ut av dette århundret i bedre stand enn da vi gikk inn i det.

Norge sees på som en aktør med rikelig mulighet til både å bidra ute og til å skape stabilitet og fasthet her hjemme. Mine damer og herrer, enkelte hevder i debatten at vi bør bidra mindre i internasjonale operasjoner ute for å kunne skape mer stabilitet og fasthet hjemme. Det er ikke et aktuelt valg; det er en illusjon. Forsvaret vårt har så liten kapasitet at vi er mer avhengig av NATO og andre allianser, enn noen gang siden NATO ble etablert.

Kun i praktisk og forpliktende samarbeid med NATO-land og andre aktuelle koalisjoner har vi kapasitet til å håndtere kriser eller konflikt, det være seg i Nord-Norge, på Balkan, i Middelhavsområdet eller under fjernere himmelstrøk.

Hvis vi skulle slutte å bidra ute ville det altså redusere vår evne til å bidra under større kriser og konflikt her hjemme ytterligere, i tillegg til å gi oss mindre innflytelse over operasjonene.

Mine damer og herrer, de som begrenser debatten til hvorvidt vi skal bidra mindre ute for å kunne skape mer stabilitet og fasthet hjemme, reiser en grunnleggende debatt vi skal ønske velkommen; det er på tide å slutte å diskutere hvor *lite* Forsvar vi kan ha.

Tidenes miniatyrforsvar henger krampaktig sammen med dogmet om at *andre* vil ta et hovedansvar for kriser og konflikt som direkte rammer oss her hjemme og for de større ute i verden.

Når vi skuer inn i det 21 århundret er det tid for debatten om hvor mye forsvar Norge *trenger* for å være en stat med vilje og evne til både å bidra ute, og til å levere stabilitet og fasthet hjemme – i større grad på egenhånd.

Bak hver nordmann er det over 400.000,- kr på bok. Vi har vunnet i Lotto – uten å ha kjøpt kupong. Vi tar uhemmet for oss av dyrebare ressurser, belaster miljøet langt mer enn de fleste og velter oss i forbruk. En situasjon som gjør at verden med rette kan forvente mer av oss.

FORSVARET

FSJ la i høst fram sin studie og anbefaling for Forsvarets utvikling den neste fire-årsperioden. Nesten samtidig kom Forsvarspolitisk utvalg med sin anbefaling. Forsvarssjefen sa det slik fra denne talerstol: *"Maktbrukens hensikt ville med andre ord ikke være å erobre territorium eller påføre oss størst mulig skade for dets egen del, men å demonstrere vilje og understreke styrken i de politiske krav som var fremsatt."* For egen del vil jeg legge til; Vi vil bli overrasket, det vil komme krevende utfordringer vi ikke ser i dag.

Historien forteller oss dessuten at overraskelsene oftest kommer fra retninger vi ikke venter. Historien har vist oss at det uforutsette vil skje. 11. September 2001 ble vårt bilde av verden endret.

Norge var med ett i krig, da NATO-alliansens artikkel V for første gang trådte i kraft. Overraskelsen var total - selv for verdens mektigste mann George W Bush. De fleste husker sikkert hans uttrykk da han fikk de første meldingene, mens han hørte skolebarn lese i Florida. Vi husker hvordan verden endret seg på de 102 minuttene det tok fra første flyet traff det nordlige tårnet til begge Twin Towers lå i grus.

Ekspertene spør seg nå – hva er det neste? Det eneste vi med rimelig sikkerhet kan si er at det vil være overraskende, det vil være spektakulært og det vil medføre økt ustabilitet lokalt, regionalt og globalt.

Forsvarsministeren snakket om forsikringspolisen i sitt foredrag nylig. Innholdet i -og verdien av- dagens polise er nok vanskelig og forstå, selv for forsvarskjennere.

Det er lett å la seg forlede av selve begrepene *Forsvar* og *Hær* til å tro at vi er en aktør av betydning i krise eller konflikt - ute eller hjemme.

Det er vi selvsagt ikke, vi er så små at vi i praksis er ute av stand til å påvirke utfallet av større kriser eller konflikt i særlig grad.

Det grunnleggende poeng er at Norge i 2008 er mer avhengig av at andre er villig til å ofre sine sønner og døtre for oss og våre interesser enn noen gang siden 1945. Ansvar for å sannsynliggjøre at det vil skje hviler ikke på oss i Hæren.

I skjæringspunktet mellom en stadig mer usikker verden, stor nedbygging av vår evne til å forsvare eget territorium, økte forventninger til oss fra våre allierte, økt strategisk betydning av Nordområdene og et selvbevisst Russland som ruster opp, er det naturlig at vi spør oss selv; Hva skal vi forsvare oss mot, med hva og hvordan?

Vi har mye å verne og det er mye vi i Norge har behov for å forsvare oss mot. Intoleranse og grumsete understrømmer av rasisme, navlebeskuende selvgodhet og den store kampen for at våre barnebarn skal ha en klode det er mulig å leve på.

Et positivt og inkluderende mangfold i Hæren kan bidra med små drypp til å bekjempe intoleranse og grumsete understrømmer av rasisme, men vår rolle vil nok bli sterkere knyttet til den store kampen for miljøet. Fordi denne kampen vil kunne utløse egosentriske krefter og spenninger mellom regioner, mellom folkeslag, mellom stater. Økende konkurranse om ressursene i Nordområdene og et selvbevisst Russland forsterker usikkerheten. Overraskelser fra uventet hold er imidlertid historiens svar.

Norge er blant de stater som bør vise vilje og evne til både å bidra ute, og til å levere stabilitet og fasthet hjemme, på et militært nivå som ansees rimelig ift vår rikdom, vårt ansvar for ressursforvaltning og vår rolle som energileverandør.

Vi vet alle at de negative og destruktive kreftene i vårt samfunn ikke kan bekjempes ved å sitte stille, vi må ta opp kampen aktivt – på den rette arenaen. Lederskap handler om å skape relevante resultater som gavner alle; å lede fra front - ved å stille krav til seg selv først. I kampen for klimaet og klodens fremtid bruker vi våre ressurser til å skape best mulig resultater der det teller – regnskog og CO2 kvoter. Samtidig må vi være et internasjonalt klimaeksempel på hjemmebane – ikke en egosentrisk nasjon som unnviker egne tiltak ved å kjøpe de ute.

Slik er det også med Forsvaret; vi må ta opp kampen for demokratiet, vi må kjempe for NATOs relevans og sloss for samfunn i oppløsning der kampen utkjempes, som i Afghanistan eller i Afrika. Vi må samtidig holde oss med nok militær kapasitet her hjemme til at vi ikke skaper usikkerhet om stabilitet og fasthet.

Der er vi ikke i dag, men heldigvis er det slik at vår deltagelse ute gir direkte relevante erfaringer, som gjør oss bedre enn hvis vi *bare* var hjemme. Vi er faktisk så små at vi er helt avhengig av de erfaringer vi høster ute for å ha troverdig kapasitet her hjemme, alene eller sammen med venner og allierte.

Samtidig kan vi konstatere at Norge, i motsetning til da vi valgte NATO-medlemskapet i 1949, i 2008 har både menneskelige, teknologiske og økonomiske ressurser til å etablere et Forsvar med en selvstendig kapasitet å regne med – hvis vi vil. For noen mrd pr år ekstra kombinert med de riktige struktur- og infrastrukturtiltak, planlagt og fulgt opp i et langsiktig perspektiv, ville vi innen, la oss si 25 år, ha en rimelig kapasitet på egenhånd, som alternativ til dagens nedbyggingskurs og som utgangspunkt for forpliktende samarbeid om store utfordringer.

HÆREN

Før jeg tar for meg detaljer om Hæren, vil jeg fremheve at kampfly er avgjørende for å hevde Norges interesser her hjemme, og kjærkommen støtte til styrkene våre ute. Dagens hær er helt avhengig av mobilitet for å løse oppdrag; helikoptre, transportfly og luftvern er derav viktigere for Hæren enn for Luftforsvaret. Vi trenger også en Kystvakt med god kapasitet og en marine som står i forhold til oppgavene.

Vi trenger et landsdekkende Heimevern med territoriell troverdighet og lokal forankring.

Mine etterfølgende betraktninger om Hæren må ikke oppfattes i motsetning til ovenstående, selv om Hæren de siste 10-15 år er redusert med over 95 % i volum. For dagens samlede Hær vil motstand være et symbolsk kollektivt selvmord ved et tradisjonelt

angrep fra en seriøs aktør, men selv det kan selvsagt ha uvurderlig politisk betydning i åpningsfasen av en konflikt.

HÆREN I DAG

Status i Hæren er at det vi gjør, det gjør vi i følge andre enn oss selv, svært godt. Den norske Hæren har oppnådd anerkjennelse internasjonalt som tuftet på deltagelse i en lang rekke operasjoner. De siste femten årene har vi vært i Libanon, Bosnia, Kosovo, Makedonia, Irak, Sudan og Afghanistan. Vi har deltatt i skarpe operasjoner, noe som har gitt oss avgjørende erfaringer for videre utvikling.

Nasjonalt løser grensevakten og kongevakten hver time, hver dag, hele året, sine oppdrag. Pågående og krevende operasjoner løses på en utmerket måte.

Årsaken til at Hæren lykkes med sine oppdrag, er tredelt.

For det første har Hæren fokusert på lagarbeid med gjensidig forsterkende kapasiteter - combined arms innenfor en brigaderamme. Vi har utviklet samvirkemiljøer der lederskap er blitt satt på prøve, og erfart at nøkkelen til suksess ligger i samarbeid mellom de ulike troppearter.

Det har gjort det mulig å reise ut i internasjonale operasjoner med visshet om at vi kan delta i kamphandlinger, men også med en velutviklet evne til å samarbeide med andre og se vår rolle som støttefunksjon.

For det andre har vi kunnet tære på lagrene etter en stor mobiliseringshær. Det er ikke lenger tilfelle.

Det kanskje viktigste av alt er et unikt personellkorps rekruttert via verneplikt og førstegangstjeneste. Vi har lyktes på tross av Hærens størrelse, ikke på grunn av.

Ullevål sykehus har 8600 ansatte, Hæren har 3100. Det sier jeg ikke fordi jeg ønsker å redusere helsetilbudet ved Ullevål, men fordi jeg ønsker å påpeke at enhver organisasjon har en nedre grense for bemanning. Hæren gleder seg over økende ressurser, men er fortsatt for liten. Vi leverer over evne, og forvitrer over tid.

Kvaliteten på vernepliktige mannskaper er utmerket, og det er i mange tilfeller en konkurranse om å avtjene sin verneplikt. Jeg hilser også alle kvinner som vil gjøre en jobb i Hæren velkommen inn i rekkene.

Vi trenger den kompetanse og det mangfold kvinnene representerer, de vil gjøre Forsvaret bedre. Det er grunn til å merke seg at andelen av kvinner som deltar i internasjonale operasjoner langt overstiger den andel av kvinner som tjenestegjør i Forsvaret her hjemme. Det viser at kvinner ser de muligheter og utfordringer som ligger i deltagelse i operasjoner i utlandet.

Motstandsmann og krigshelt Gunnar Sønsteby uttalte på sin 90-årsdag 11. januar at deltagelse i internasjonale operasjoner er "*den beste utdanning en norsk ungdom kan ta*". Mange ungdommer har forstått det, i tillegg til at de brenner for en bedre verden.

Det er den direkte grunnen til at Hæren, på tross av sin størrelse, har vært i stand til å kunne stille avdelinger for langvarige oppdrag i utlandet.

Sønsteby er ikke bare kjent som motstandsmann og krigshelt. Han har også et omdømme som forkjemper for demokratiet. Det er nettopp i kampen for demokratiet at Hæren er relevant. Hæren er først og fremst mennesker. Demokrati utvikles ved dialog mellom mennesker, ikke ved unødig våpenbruk. Vi er gode som team først og fremst på

grunn av menneskene i laget, ikke på grunn av våpnene, teknologien eller kjøretøyene. Det er også først og fremst mennesker vi etterspør.

Effekten av dagens Hær er som sagt begrenset, selv etter en moderat økning av antall ansatte i 2006 og 2007. Samler vi hele Hæren er vi i stand til å kontrollere området mellom Sinsen og Røa. Alternativt kan vi forsvare ett ilandføringsanlegg for olje og gass på en effektiv måte – forutsatt at vi hadde luftvern, hvilket vi ikke har. Uten en betydelig investering i fremtidens hær, vil vi stadfeste vår posisjon som patruljehær med mer symbolsk betydning enn avgjørende kapasitet.

Det er da gledelig å konstatere at folket, så vel som de folkevalgte nå synes å ha vilje til å ta et oppgjør med den gradvise avviklingen av landmakten. Vi i Hæren må vise oss tilliten verdig og ta vare på hvert menneske og hver familie bedre enn i dag, løse oppdrag som i dag og skape enda mer operativitet for pengene enn i dag. Dette bringer meg over til de utfordringer Hæren i dag står ovenfor.

HÆRENS UTFORDRINGER

Det er krevende å videreutvikle Hæren. Forsvarsstrukturer er ”standhaftige i sin natur”. Det tar tid å bygge opp kompetanse, det tar tid å sikre finansielt grunnlag - det tar tid å omsette investeringsmidler. Vi trenger både relevante operative kapasiteter og en fremtidsrettet kompetanseorganisasjon. Hæren kan gjerne kjøpe en tjeneste, som for eksempel en økonomiutdannet medarbeider fra BI. Spørsmålet er hvor man kjøper en bataljonsjef eller batterisjef som er i stand til å løse oppdrag med bruk av dødelige maktmidler, samtidig koordinere med et stort spekter av andre aktører og ta vare på sine menn og kvinner?

Hæren skal løse alle oppdrag; tradisjonell krigføring, fredsoperasjoner, kamp mot en asymmetrisk motstander, bekjempe terror og støtte i en nasjonal krise. I tillegg øker ambisjonene om internasjonale bidrag; fra enkeltmenn til avdelinger. Hvem hadde for kort tid siden trodd at vi skulle bidra tungt i den militære opplæringen av Afghanske, brigader og bataljoner? Det gjør vi nå.

Dette, sammen med Regjeringens nordområdesatsing og den geopolitiske utfordring gjør det derfor betimelig å stille følgende spørsmål: Er dette riktig tidspunkt for dramatiske endringer av Hærens innretning og struktur? Eller er det tid for fasthet i kjernen og en gradvis, forutsigbar vekst for å møte fremtidens utfordringer?

Dagens hær har svakheter. Erfaringsnivået direkte etter dagens førstegangstjeneste er for lavt til å sette avdelingene rett inn i de mest krevende oppdrag. Først og fremst pga mangelfull samtrening på kompani og bataljonsnivå.

Vi er for få ansatte i forhold til oppdragene og det er ubalanse i fordelingen mellom kampavdelinger og nisjekapasiteter. Vi har heller ikke kapasitet til å raskt omsette lærdom og erfaring til nye prosedyrer og nytt materiell. I verste fall kan det bety tap av menneskeliv.

I 2006 ble en soldat skutt i armen av sin kamerat. Det hadde utviklet seg en metode for å gi støtte til maskingeværet ved å plassere MG'en på ryggen til makkeren som lå i snøen. Til tross for at de var av våre mest erfarne MG-skyttere, med over 70.000 avfyrte skudd, var ulykken et faktum. Ikke fordi de var dårlige skyttere – men fordi vi ser ettervirkninger etter år med nedbygging av kompetansemiljøene. Der var ingen til å evaluere og korrigere, verken den feilslåtte utviklingen eller soldaten som fulgte avdelingspraksisen.

Det var et indirekte resultat av ubalanse mellom oppdrag og budsjett, mer enn et direkte resultat av uforsiktig omgang med våpen og ammunisjon.

For å takle disse utfordringene, er mine målsettinger først og fremst å styrke kontinuiteten i avdelingene, styrke kompetansen og samtreningen samt sikre bedre

ivaretagelse av de få som får problemer i etterkant av operasjoner. Hovedgrepet er mer korttidsverving etter fullført 12 måneders førstegangstjeneste. 12 måneders korttidsverving fordelt på 6 måneder samtrening etterfulgt av 6 måneder i oppdrag og 36 måneder avdelingsspesifikk korttidsverving, der personellet følger avdelingen i trening og operasjoner.

Jeg håper 2008 vil være det året det ble klart for alle at Hæren og Forsvaret må styrkes ytterligere. Alternativet vil være en Hær som mister sin relevans og troverdighet. Det vil være en alvorlig situasjon for landet fordi støtte fra andre i en vanskelig situasjon, nasjonalt eller internasjonalt, står om tillit og troverdighet mellom likeverdige partnere.

En hærstruktur med flere bataljoner vil kunne bedre operative leveranser, med en kompetansemessig forankring på brigadenivå. Den evnen er vesentlig for å bli vurdert seriøst i NATO's forsvarssamarbeid.

Det er et kvalitetsstempel som gjør det mulig å stille alle typer bidrag, fra kompetente enkeltmenn og kvinner til fullt oppsatte brigader.

Det er derfor i første rekke uttrykk for evne til å stille en militær kapasitet for nasjonal eller internasjonal innsats, mens viljen fortsatt vil være politisk betinget.

Innføringen av avdelingsbefal og økt innslag av korttidsvervede på 36 mnd kontrakt tilfører avdelingene mer erfaring og bedre kontinuitet. Det vil igjen bidra til å øke den operative evnen også i avdelinger med innslag av vernepliktige inne til førstegangstjeneste. Avdelinger som vil kunne stå vakt, bekjempe naturskade og delta i søk etter kort tids førstegangstjeneste, men som etter fullført 12 mnd førstegangstjeneste og påfølgende samtrening vil være klar til kamp hjemme eller ute.

Vi har ingen grunn til å tro at det politiske ønsket om langvarige oppdrag i utlandet vil avta – tvert om. Paradokset er at større kontinuerlige oppdrag ute enn det 1+ 5 tillater vil føre til at evnen til nasjonal krisehåndtering på brigadenivå forvitrer. Samtidig er en liten hær helt avhengig av å hente erfaringer ute, for å forbli relevant og ha påvirkning på operasjonene. For liten struktur vil ikke tillate en bærekraftig rotasjonsordning på bataljonsnivå i internasjonale operasjoner. Kontinuerlige bidrag kun på kompaninivå øker sårbarheten.

Delvis fordi avhengigheten til andre lands styrker øker, men også fordi virkemidlene på kompaninivå er begrenset. Resultatet er begrenset evne til å løse oppdrag i hele bredden av Forsvarets oppgaver.

Balansepunktet mellom førstegangstjeneste og verving kan selvsagt tilpasses Hærens behov og de politiske ønsker, men det forutsetter tilstrekkelig størrelse på en struktur som over tid kan bygges opp til å være både relevant og troverdig. Slikt sett blir det viktigste arbeidet med Langtidsproposisjonen, å sikre bedre kontinuitet, bedre kompetanse og mer samtrening av avdelingene. Dette må etterfølges av god ivaretagelse av personellet før, under og etter at man har deltatt i de operasjoner hvor Hæren er engasjert. Jeg er trygg på at jeg har hele Hæren i ryggen når vi fremmer disse råd. Forsvarsstudie 07, i likhet med Forsvarspolitisk utvalg, legger til rette for en styrking av Hæren. Det er slikt sett underordnet om Hæren formateres i to eller fem manøverbataljoner, men selv fem er for lite hvis vi både skal bidra med bataljonsbidrag ute - og levere stabilitet og fasthet her hjemme. Imidlertid er også slik at om man ikke er villig til å fullfinansiere ambisjonene, så er konsentrasjon av ressursene et riktig grep.

AFGHANISTAN

Innsatsen i Afghanistan har mange dimensjoner; blant de viktigste er Afghanistans fremtid, NATOs fremtid og vestens sikkerhet. Våre soldater gjør en fremragende jobb, de

løper risiko hver dag, tar krevende og vanskelige etiske valg, skaper resultater som skaper håp.

Soldatene bidrar for det første sterkt til å gi Afghanistans kvinner og barn en sjanse til et bedre liv, utenfor rekkevidden av Talibans undertrykkende klør. Skoler, rent vann, sykehus, fengsler, sin egen Hær og politi, for å nevne noe av alt det positive som skjer.

For det andre er NATOs samhold og fremtid på vektskålen i Afghanistan. Våre demokratier vil så gjerne fred og fremgang, at det er vanskelig å takle krigen mot de ekstreme kreftene som et viktig støttende element for stabilitet og hjelpearbeid. Unødige nasjonale begrensninger og innenrikspolitik skaper friksjon. NATO tåler neppe et nederlag uten at det vil få konsekvenser. Så lenge Norge er enda mer avhengig av NATO enn under den kalde krigen, vil et nederlag kunne ha meget store konsekvenser for Norge.

For det tredje er det i norsk interesse å bidra til at treningsarenaene for de som vil ramme oss, med bomber og verst tenkelige stridsmidler, er færrest mulig. Et Afghanistan og for den del et Pakistan i oppløsning vil direkte påvirke vår egen sikkerhet, som i 2001.

En forsvinnende liten del av tiden for våre avdelinger består av kamp, tilstedeværelse og dialog dominerer. Norske soldaters tilstedeværelse handler først og fremst om synlig tilstedeværelse, patruljering med -og opplæring av- den Afghanske hæren, møte med myndigheter samt kontinuerlig analyse og evaluering av situasjonsbildet. Reaksjoner fra Faryab's provinsmyndigheter til hendelsen ved Hotel Serena viser at Norges innsats blir lagt merke til. Guvernør av Faryab samt andre provinsledere har alle kondolert og vært oppriktig lei seg da besøket dessverre måtte avlyses. Dette er stolte og gjestfrie mennesker som vi møter daglig, som støtter vårt mandat og gledet seg til besøk.

Joschka Fischer, utenriksminister og viseskansler i Tyskland fra 1998 til 2005 sier i Dagbladet 6 jan 2008; *"Tida er derfor overmoden for et NATO-toppmøte der alle medlemmene gjør opp status for situasjonen og trekker de nødvendige konklusjoner. De nasjonale reservasjonene må bort, og det må vedtas en felles strategi for suksess, inkludert en kraftig økning i den sivile og militære bistanden til Afghanistan, hvis landet skal hindres fra å synke ned i det samme bunnløse dypet som Irak."*

Her hjemme ser vi aktører som fortsatt foretrekker diskusjonen fra 2001; hvorvidt det internasjonale samfunn burde intervensere eller ei i Afghanistan. Som om vi ikke allerede var der.

Det er på høy tid alle erkjenner at det internasjonale samfunn er i Afghanistan sammen, vi er moralsk og praktisk forpliktet, og det handler om både Afghanistans, NATOs og Norges interesser. Med Joschka Fishers ord; *"Det ville vært mer enn en tragedie – det ville vært politisk dårskap uten sidestykke – hvis Vesten, på grunn av manglende engasjement og politisk framsyn unnlater å forlate Afghanistan sammen og på en ordnet måte."*

Vi må forlate Afghanistan sammen og på en ordnet måte enten det blir fordi det politiske prosjektet mislykkes som følge av manglende vilje til å stille opp med mer politikk, mer hjelpearbeid, flere soldater og bedre samordning - eller det blir som følge av at vi om 15-20 år har klart å bringe at stort og krevende politisk prosjekt - uten militær løsning - frem til suksess. Suksess fordi politisk mot og lederskap resulterte i mer politikk, mer hjelpearbeid, flere soldater og målrettede militære offensive kapasiteter samt bedre samordning. Noe som styrket Afghanistans egne institusjoner, slik at de i 2025 stod på egne ben, med en samlende og troverdig regjering, politi med sterkt redusert korrupsjon og en effektiv Hær som på egen hånd klarte å kontrollere de ekstreme kreftene.

Det sistnevnte optimistiske scenarioet forutsetter at våre politiske ledere tar inn over seg at Afghanistan sannsynligvis er et mer krevende prosjekt en gjenoppbygging av Tyskland etter 1945.

Jan Even Sandal spør retorisk i et debattinnlegg i Dagbladet.no søndag 06. januar 2008 om vi kan akseptere en halvhjertet operasjon?

Han gir selv svaret; *"Svaret bør være et rungende nei! La oss gi det afghanske folk en grunn til å stole på verdenssamfunnet igjen. La oss hjelpe dem med å bygge et samfunn som kan være et fyrtårn for de øvrige landene i den muslimske verden.*

Dette samfunnet bør ikke bygges som en kopi av "det vestlige ideal samfunn", men utvikles gjennom det beste fra den islamske humanistiske tradisjon."

I en utsatt og vanskelig hverdag har Norge i 2007 - gjennom afghanske myndigheter, FN og NGOer i Faryab støttet 107 skoler, utdanning av 1130 lærere, 21 landsbyprosjekter, 1100 hus for flykninger, 261 brønner, 636 latriner og 4 helseklinikker. I tillegg kommer kapasitetsbygging av provins- og distriktsmyndigheter. Norges tilstedeværelse handler om så mye mer enn "krig mot Taliban". Hver dag – også fra militær side som i sin sikkerhetsfunksjon er med å støtte oppunder det sivile samfunn - foretas det møter med afghanske sivile aktører, provins, - og distriktsmyndigheter, tidligere ("nåværende") krigsherrer, religiøse ledere, nasjonale og internasjonale humanitære organisasjoner med en kontinuerlig evaluering, analysering og rapportering om behov og effekt som resultat.

Fremskritt i Afghanistan er også avhengig av at vi har militær evne til å utfordre de ekstreme kreftene offensivt på individnivå, evner å lære opp og støtte den afghanske hær og politiet, samtidig med at sivilt og frivillig hjelpearbeid styrkes. Hvis vi skal lykkes må de langsiktige politiske og humanitære mål og kapasiteter være premiss for målrettet militær handling helt ned på taktisk nivå.

Likegyldighet ift våre bidrag ute ville også være et alvorlig demokratisk nederlag. Debatten i seg selv tåler vi godt. Det er selvsagt slik at det ikke finnes en militær løsning alene i Afghanistan, like lite som det finnes en løsning uten militær innsats. Mer politikk, mer soldater og bedre samordning under sivil ledelse er en god resept.

Det er viktig og riktig at vi diskuterer veien videre – det betyr ikke at vi ikke står bak våre soldater fullt og helt – tvert om.

VETERANER

Forsvaret og Hæren betraktet i mange år tjeneste utenfor landets grenser som en bi-geskjeft. Det er nok mye av årsaken til at arbeidet for veteranene også har vært en bi-geskjeft både for Forsvaret og det sivile samfunn. De siste årene har internasjonale operasjoner blitt en av hovedoppgavene våre og operasjonene blir skarpere. FSJ kommenterte dette slik i OMS 26. november: *"Vi ser nå konturene av et forsvar hvor skarpe operasjoner, inklusive kamphandlinger, er en realitet og en profesjonell selvfølge"*. Selv om vi som har valgt å bruke livet som demokratiets soldater gjør det frivillig, er det meget viktig – særlig for de yngste av oss - at nasjonen stiller seg bak sine soldater. Vi må forsterke arbeidet for å ta bedre vare på veteranene våre. I tillegg til samtrening og god fleksibel utrustning, er det tre faktorer jeg vurderer som avgjørende for soldaters motivasjon og støtte fra deres nærmeste:

- at soldatene føler trygghet for hjelp hvis man blir såret
- at soldatene og deres pårørende opplever anerkjennelse for den jobben som gjøres, og

- at soldatene og pårørende føler trygghet for at det er enkelt og ubyråkratisk og få hjelp hvis man trenger det når man kommer hjem - eller hvis behovet dukker opp 10 år etterpå.

Dette handler også om en nasjons selvrespekt. Mange vil huske hvordan behandlingen av krigsveteranene under Vietnam-krigen rokket ved grunnvollene i det amerikanske samfunnet og bidro til nederlaget.

Kompetanseutfordringene kan illustreres ved at 11 % av enhetene innen psykisk helsevern for voksne oppgav, i følge undersøkelsen "Behandling av psykisk traumatiserte i Norge", at de behandlet veteraner (Tidskrift for Norsk legeforening 2003, Ellinor F Major). Det innebærer at 89 % ikke har behandlet, eller oppfattet at de har behandlet veteraner. Det er bekymringsfullt.

Forsvarsministeren kunngjorde nylig den gledelige nyheten om at Forsvaret har kjøpt tilbake Bæreia, og at dette vil bli et veteransenter. Dette er et gledelig og nødvendig steg i riktig retning.

Jeg vil her også ta til orde for at veterandagen – selve frigjøringsdagen - 8. mai, gjøres til noe langt mer enn i dag. Symbolikken taler for seg selv. Arven fra Gunnar Sønsteby og våre krigsveteraner fra 2. verdenskrig føres videre av soldater som Tor Arne Lau Henriksen, Kristoffer Sørli Jørgensen, Kjetil Brakstad, Kenneth Lysell og Stig Bjarne Wigestrands Moe for å nevne noen få av våre mange unge helter. Lysell og Wigestrands Moe kjørte i bilen bak Kristoffer Sørli Jørgensen da sistnevntes bil ble angrepet med en IED, og Kristoffer omkom. Sammen berget de livet til Kjetil Bragstad. Vi skal merke oss Lysells budskap:

"Jeg mistet en kamerat og det var veldig tøft. Men samtidig føler jeg at denne jobben er så viktig. Jeg vil gjøre noe i stedet for å bare sitte hjemme å prate - de norske styrkene bidrar til at skoler, infrastruktur og fengsler bygges opp, men det hører man lite om her hjemme".

Professor Lars Weiseth, en av Norges fremste eksperter på krigstraumer forteller at *mange utenlandsveteraner i for liten grad føler at Norge setter pris på dem, og det blir da enda vanskeligere for dem å takle post-traumatiske lidelser. Han mener at soldatene som skades eller får problemer derfor bør få krigspensjon, omtales som krigsskadde og ikke havne i den enorme gruppen sammen med yrkesskadde. - Det gir en helt annen identitet og stolthet enn at du kommer i den store gruppen av oss andre som kan bli yrkesskadet,"* uttaler han. Jeg slutter meg helhjertet til dette, men det er viktig å huske at det å bli oppfattet som "køsniker", strider mot mye av det veteranene står for.

La meg også fremheve de mange konstruktive innspill som kommer fra både FNVLFF, Veteranforbundet SIOPS og andre. De er verdt å lytte til i regjeringens helhetlige arbeid for å styrke vårt veteranarbeid.

AVSLUTNING

Jeg startet dette foredraget med å skue inn i et århundre som mest sannsynlig har større overraskelser å by på enn det århundret vi har lagt bak oss. Positive, men også negative overraskelser verden ikke vil klare å håndtere uten handlekraftige internasjonale institusjoner, båret frem av regional samordning, fundamentert på stater med vilje og evne til både å bidra ute - og levere stabilitet og fasthet hjemme.

Hærens personell vil gjerne bidra til stabilitet og fasthet hjemme samt handlekraft ute. Gjensidig forsterkende politiske tiltak.

Jeg håper vi har passert skilleveien; vi har så vidt startet marsjen mot større evne, tross en kunstpause i 2008 – vilje skorter det ikke på.

Når vi skuer inn i det 21 århundret er det -viktigst av alt- tid for den riktige debatten om Forsvaret, debatten om hvor mye Forsvar vi trenger for både å bidra substansielt ute og for å verne Norge og Norges interesser - med fasthet her hjemme.

Hæren både vil og kan være en positiv bidragsyter – hvis vi gis anledning.

Takk for oppmerksomheten!